

τοῦ γλωσσικοῦ ὀλικοῦ καὶ περὶ τὴν γραμματικὴν τῆς γλώσσης ἐξέτασιν ἡσυχολήθησαν οὐκ ὀλίγοι τῶν πρῶτων, καὶ νῦν δ' ἐτι ἀσχολοῦνται ἱκανοὶ τῶν ζώντων λογίων. Καὶ Σύλλογοι δὲ καὶ Ἑταιρεῖαι καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κων)πόλει ἐπεχείρησαν νὰ ὑπεκκαύσωσι τὸν ζῆλον τῶν φιλοτίμων ἐργατῶν. Ἀτυχῶς τοῦτο μὲν δι' ἔλλειψιν ὕγιους ἐπιστημονικῆς μεθόδου, τοῦτο δὲ δι' ἔλλειψιν συνοχῆς καὶ ἐνιαίας διευθύνσεως τοῦ ἔργου, δι' ἔλλειψιν μεθοδικῆς διδασκαλίας τῆς μέσης καὶ νέας γραμματολογίας τῆς γλώσσης ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ καὶ τέλος δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων πόρων τὰ πλείστα τῶν πονημάτων τούτων ἐμείναν καὶ μένουσιν ἀνέκδοτα καὶ οὕτως ἀπώλοντο ἢ ἀπόλλυνται, τὰ δὲ ὀλίγα ὅσα εἶδον διὰ τῆς τυπογραφίας τὸ φῶς, μόνον ὡς πρώτη ἀκατέργαστος ὕλη καὶ αὕτη ἐλαχίστη ἀπέναντι τοῦ ὅλου, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι. Περὶ συστηματικῆς δὲ ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως καὶ διδασκαλίας τῆς γλώσσης καὶ γραμματολογίας ταύτης ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ, οὐδεμία ποτὲ ἐλήφθη φροντίς. Πάντες δὲ οἱ περὶ τὴν γλῶσσαν μέχρι τοῦδε ἀγνώστες ἡμῶν ἀναφέρονται ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἢ εἰς τὸ πολυκύροτον γλωσσικὸν λεγόμενον ζήτημα· καὶ περὶ μὲν τῆς ἀρχαίας οὐδεὶς δύνανται νὰ εἴπῃ τι, οὐδεὶς ψέγει τὸν Ἡρακλέα, περὶ δὲ τοῦ ἄλλου ζητήματος πολὺ φοβοῦμαι μὴ ἐπάθομεν τὸ λεχθὲν εὐφυῶς ὑπὸ τινος, ὅτι «ἀγωνιζόμενοι αἰέποτε περὶ τοῦ πῶς, ἐλησημονήσαμεν καὶ παρελίπομεν τὸ τί νὰ γράφωμεν.»

Δὲν ἐνόησαμεν δὲ τὴν στοιχειώδη ἀλήθειαν, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἔθνη σκοποῦντα ἀπλῶς νὰ διδασχθῶσι τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν δύνανται ν' ἀρκῶνται εἰς τὴν μελέτην καὶ γνῶσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ καθόλου τοῦ ἀρχαίου κόσμου· ἡμεῖς δ' ὅμως ὀφειλομεν οὐχὶ μόνον τὸν πολιτισμὸν ἐκείνων νὰ γνωρίσωμεν ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων χρόνων μέχρι σήμερον νὰ μελετήσωμεν, διὸ δὲν δυνάμεθα νὰ περιορισθῶμεν ἐν μιᾷ τινι περιόδῳ τῆς γλώσσης ἡμῶν. Ἡμεῖς, ἂν θέλωμεν καὶ τὰς διδασκαλίας ἡμῶν μεθόδους νὰ ἀπλοποιήσωμεν καὶ τὸν γραφόμενον ἡμῶν λόγον νὰ πλουτίσωμεν καὶ ἅμα ἐθνικώτερον καταστήσωμεν, καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἡμῶν μέθοδον νὰ βελτιώσωμεν καὶ τέλος τὴν τρανοτάτην ἀπόδειξιν νὰ παρᾶσχωμεν ὅτι συναισθανόμεθα τὴν ἑκτακτον σημασίαν τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, ἅτινα κατέλιπον ἡμῖν οἱ ἀείμνηστοι πρόγονοι ἡμῶν, καθήκον ἀπαραίτητον ἔχομεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν ταχέως τῷ ἔργῳ.

Ἡ σύνταξις λεξικοῦ τῆς μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς καὶ ἡ γραμματικὴ καὶ ἱστορικὴ αὐτῆς μελέτη εἶναι καθήκον τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, πάντων τῶν φιλομούσων καθὼς καὶ τῶν λογίων Ἑλλήνων.

Δυνάμεις καὶ ὀλικὰς καὶ πνευματικὰς κέκτηται ἡδὴ τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἱκανὰς πρὸς τοῦτο. Ἐντεῦθεν οὐδεὶς ἄλλου δεῖ τοσοῦτον ὅσον βαθείας συναισθησεως τοῦ ἐθνικοῦ τούτου καθήκοντος καὶ γενναίας ἀποφάσεως.

Ἄς ἐλπίσωμεν καὶ ἄς εὐχηθῶμεν, ἵνα οἱ ὀλίγοι οὗτοι λόγοι, λεχθέντες ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου τούτου βήματος

κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς σοβαρὰν σκέψιν καὶ ἐπιτέλεσιν τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ τούτου καθήκοντος πάντων τῶν Ἑλλήνων.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

Τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας καὶ
Πρύτανης τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΠΕΡΙ ΑΜΦΙΔΡΟΜΙΩΝ

"Η

ΑΜΦΙΔΡΟΜΙΑΣ

Ἐν τῷ ἐπιμελείᾳ τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου ἐκδομένου καὶ σήμερον ἐν κοινῇ σχεδὸν χροῖσει ὑπάρχοντι «Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ», ἐπὶ τῇ λέξει **Ἀμφιδρομία** ἀναγινώσκωμεν τὰ ἑξῆς: = «Ἑορτὴ ἰδιωτικῆ τῶν ἀρχαίων ἀγομένη τὴν πέμπτην ἢ τὴν ἐβδόμην ἢ τὴν δεκάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως παιδίου· κατ' αὐτὴν περιέφερον τὸ βρέφος τρέχοντες περὶ τὴν ἐστίαν» (ἐπεμπὸν δ' οἱ συγγενεῖς δῶρα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυπόδας καὶ σπηλίας) —. Ὁ σκοπὸς τῆς ἑορτῆς φαίνεται ὅτι ἦτο διττός· ἥτοι ἐκαθαίροντο μὲν αἱ συναψάμεναι τῆς μαιώσεως, ἐδηλοῦτο δὲ συμβολικῶς διὰ τῆς περὶ τὴν ἐστίαν περιφορᾶς ἡ εἰσδοχὴ τοῦ νεογνοῦ εἰς τὴν οἰκογένειαν. Συνήθως κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐτίθετο καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὸ παιδίον».

Προδήλως ὁ σύντομος οὗτος ἐν τῷ Ἐγκυκλ. Λεξικῷ καθορισμὸς τοῦ Ἑθίμου τῶν Ἀμφιδρομιῶν χρήζει συμπληρωματικῆς ἀναπτύξεως. Τοῦτο δὴ καὶ ἐπιχειροῦμεν ἡμεῖς σήμερον ἔχοντες ὑπ' ὄψιν σχετικὸν κεφάλαιον νεοφανοῦς βιβλίου πονηθέντος ὑπὸ τοῦ Salomon Reinach (μέλους τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου) καὶ ἐπιγραφομένου: «Cultes, mythes et Religions», ἐξ οὗ κεφαλαιῶν παρθετομεν ὧδε οὐχὶ τόσον μεταφραστικῶς ὅσον παραφραστικῶς καὶ κατ' ἐλλογικὴν τάξιν τὰ σαφέστερον ἐξηγούνα τὰ ὑπὸ κρίσιν ἔθνη μέρη.

Ὁ Fustel de Coulanges ἔγραφεν ἐν ἔτει 1879, ἐν σελίδι 53 τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ *la cité antique* (τὸ ἀρχαῖον ἄστυ) τὰ ἑξῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸ τῶν ἀρχαίων ἀμφιδρομιῶν ἔθος: «Ὁ Ὑῖος (δὲ νεογέννητος) ἐδεῖτο εἶδους τινὸς εἰσαγωγῆς. Τὸ τέκνον προσεφέρετο τοῖς ἐφιστάσι θεοῖς. Γυνὴ τις ἔφερεν αὐτὸ ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς καὶ τρέχουσα περιέφερεν αὐτὸ περὶ τὸ ἱερὸν πύρ. Εἶχε δὲ ἡ τελετὴ αὕτη διπλοῦν τὸν σκοπὸν, πρῶτον τὸν ἐξαγνισμὸν τοῦ παιδίου ἥτοι τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ρύπου τοῦ προσπαθέντος αὐτῷ (κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐνδοχὴν) ἐξ αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν τῆς κνυφορίας, καὶ δεύ-

τερον τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκιακὴν ἀκολουθίαν ἢ λατρείαν.»

Καὶ ταῦτα ἔγραφεν ὁ Fustel, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ διατύπωσιν τῆς γνώμης ὅτι : « ἡ γέννησις θυγατρὸς δὲν ἐξεπλήρου τὸν σκοπὸν τοῦ γάμου, διότι ἡ θυγάτηρ δὲν ἠδύνατο νὰ συνεχίσῃ τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν ἐν τῇ λατρείᾳ ». (διὰ τοῦτο ἄρα δὲν ἐτελεῖτο, ὡς ὑποθέτει ὁ F. de Coulanges, ἡ τελετὴ τῶν ἀμφιδρομίων ἐπὶ τῇ γεννήσει θήλεος τέκνου).

Ἄλλ' ἐπὶ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης τοῦ Fustel de Coulanges ἔχει τις νὰ παρατηρήτῃ ὡς κακῶς κείμενα, (Αὐτ.) ὅτι οὗτος ἀποδέχεται ὡς τελουμένην τὴν τῶν ἀμφιδρομίων ἑορτὴν ἐπὶ μόνῃ τῇ γεννήσει υἱοῦ, ἐνῷ οὐδὲν τῶν μνημονευόντων τῆς ἑορτῆς ταύτης ἀρχαίων κειμένων ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ ἄρρενος ἢ θήλεος νεογενήτου, ἀπλοῦστατα δ' ἀναφέρεται ἐν πᾶσι τοῖς σχετικοῖς κειμένοις « βρέφος ἢ βρέφη » λέξεις ὑφ' ἣν καλλίστα νοούνται καὶ τὰ δύο γένη. (Βοῦ) ἀποδέχεται ὁ F. de Coulanges ὠρισμένως γυναῖκα ὡς περιάρχουσαν τὸ βρέφος περὶ τὴν ἐστίαν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν δεχθέντων ἀσχολίαστον τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ Fustel ὑπενόησαν ὡς γυναῖκα ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ὁποίας ἀνεπαύετο τὸ βρέφος περιαγόμενον περὶ τὴν ἐστίαν, ὁ μὲν Shoemam τὴν μᾶμμην τοῦ παιδίου ἢ τινὰ τῶν γυναικῶν ἐκείνων αἰτίνας συνέδραμον ἐν τῇ μαίωσει αὐτοῦ, ὁ δὲ Stengel τὴν τροφόν, τέλος δὲ ὁ Saglio (ἐν τῷ Λεξικῷ αὐτοῦ τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐν λέξει Ἀμφιδρομία) εἰσήγαγε τὴν βεβιασμένην καὶ ὅλως ἀδικαιολόγητον ἐκδοχὴν δύο γυναικῶν [*] κρατουσῶν τὸ βρέφος καὶ περιαγουσῶν αὐτὸ περὶ τὴν ἐστίαν.

Ἄλλ' ἡ μὲν ὀρθὴ γνώμη εἶνε ἢ μὴ δεχομένη μὴδὲ μίαν γυναῖκα (πολλῶν δ' ὀλιγώτερον δύο), ἀλλὰ ἄνδρα μᾶλλον καὶ τοῦτον (κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς θέλομεν ἐξαγάγῃ προδήλως ἐκ τῶν ἐπομένων) τὸν πατέρα τοῦ παιδίου ὡς περιάρχοντα τοῦτο περὶ τὴν οἰκιακὴν ἐστίαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀμφιδρομίων. Ρητῶς ἄλλως τε οἱ μνεῖαν ποιοῦμενοι τῆς ὑπὸ κρίσιν τελετῆς ἀρχαίῳ συγγραφεῖς Ἡσύχιος, Ἀρποκρατίων καὶ Σουῖδας μεταχειρίζονται τὸ ἀρσενικὸν γένος ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ περιάγοντος τὸ βρέφος. Ἡ δὲ παρέμπωσις τῆς ἄλλης ἐννοίας ὅτι γυνὴ ἢ γυναῖκες περιῆγον τὸ βρέφος περὶ τὴν ἐστίαν ἀποδοτέα εἰς τὸν σχολιαστὴν τῆς ὑπὸ Πλάτωνος Τριλογίας τοῦ Θεαιτήτου, ὅστις τὴν λέξιν ἀμφιδρομία ἐρμηνεύει οὕτω : « Ἡμέρα πέμπτη τοῖς βρέφεσιν ἐκ γενέσεως, οὕτω κληθεῖσα παρ' ὅσον ἐν ταύτῃ καθαίρουσι τὰς χεῖρας αἱ συνεπαψάμεναι τῆς μαίωσεως, καὶ τὸ βρέφος περὶ τὴν ἐστίαν φέρουσι τρέχουσιν κύκλῳ. » Προφανῶς ἐν τῇ ἀνωτέρῳ περιόδῳ τοῦ Σχολιαστοῦ πρέπει

νὰ γείνῃ ἡ ἀντιδιαστολὴ τῶν γυναικῶν τῶν συνεπαψαμένων τῆς μαίωσεως καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀμφιδρομίας καθαίρουσῶν τὰς χεῖρας, ἀπὸ ἄλλων τινῶν προσώπων (ἀνδρῶν πάντως) ὅτινα περιέτρεχον τὴν ἐστίαν φέροντα ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῶν τὰ βρέφη, καθ' ἑλξιν δὲ μόνον πρὸς τὰς προμνησθείσας γυναῖκας ἐτέθη εἰς θηλ. γένος ἢ μετοχὴ τρέχουσαι. Ἰσως δὲ καί, ὁ μὲν σχολιαστής νὰ εἶχεν ἐν τῷ ἀρχικῷ κειμένῳ τρέχοντες, μεταγενέστεροι δὲ ἀντιγραφεῖς ἢ ἐκδόται διωρῶσαν δῆθεν τὸ τρέχοντες ὡς μὴ συμφωνοῦν πρὸς τὸ θηλ. συνεπαψάμενας κτλ. διὰ τοῦ τρέχουσαι.

Ἄλλ' ἔλθωμεν ἤδη ἐφ' ἑτέρα σημεία τῆς τελετῆς ὡς αὕτη διατυπύεται ἐν τοῖς ἀρχαίοις κειμένοις :

Καὶ δὴ πρῶτον, ἀναμφιλεκτόν ἐστιν ὅτι ἡ περιαγωγὴ τοῦ βρέφους περὶ τὴν ἐστίαν ἐγένετο *δρομαία*, οὐχὶ δὲ ὡς ἠθέλησε νὰ δεχθῇ ὁ Schoemann καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλοι « βραδεῖ τῷ βήματι », καθ' ὅσον καὶ τοῦ ρήματος τρέχειν γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς σχετικοῖς κειμένοις καὶ ἡ ἔννοια τοῦ δρόμου ὑπάρχει ἐν αὐτῇ τῇ λέξει ἀμφιδρομία.

Ἄλλὰ τί ἄρα γε ἐσκόπει ἡ τοιαύτη, *δρομαία*, περιαγωγὴ τοῦ βρέφους περὶ τὴν ἐστίαν ; Ἰδοὺ ἐρώτημα εἰς τὸ ὁποῖον ἄλλοι μὲν ἀπήντησαν ὅτι ἐσκόπει τὸν ἐξαγνισμόν διὰ τοῦ ἱεροῦ πυρὸς, καὶ ἄλλοι ὅτι σκοπὸς τῆς περιαγωγῆς ταύτης ἦτο ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ νεογενήτου εἰς τὰς τελετὰς τοῦ οἴκου καὶ ἡ ἐξοικείωσις αὐτοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς ἐστίας πῦρ καὶ κατ' ἀμφοτέρας ὅμως τὰς ἐξηγήσεις ταύτας ἀπομένει ἀνεξήγητον καὶ ἀδικαιολόγητον τὸ *δρομαίον* τῆς περιαγωγῆς, διότι εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς καλλίστα θὰ συνέβαλλε καὶ μόνῃ ἢ βραδεῖ τῇ πορείᾳ περιαγωγῇ τοῦ βρέφους περὶ τὸ πῦρ τῆς ἐστίας ἢ καὶ ἀπλῇ προσπέλασις αὐτοῦ πρὸς τοῦτο, ὅτε μάλιστα καὶ φυσικωτέρα θὰ ἐνοεῖτο ἢ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροὴ τοῦ πυρὸς ἢ ἐν τῇ *δρομαίᾳ* περιαγωγῇ.

Ἄλλ' ἐμβριθέστερος πάντων τῶν ὡς ἄνω ἐξηγησάντων τὴν ὑπὸ κρίσιν λεπτομερείαν τοῦ δρόμου, ὁ Reinach πρὸς ἐξήγησιν τῆς λεπτομερείας ταύτης σχετίζει αὐτὴν πρὸς ἑτέραν τινὰ λεπτομέρειαν παρεισαγομένην ἐν Ἡσυχίῳ, ἐνθα φέρεται : «οἱ τὸ βρέφος βασιτάζοντες περὶ τὴν ἐστίαν γυμνοὶ τρέχουσι ». Καὶ πρῶτον παρατηρεῖ ὅτι ἡ κατ' ἄρσεν. γένος μετοχὴ « βασιτάζοντες » ἀποκλείει τὴν ἐκδοχὴν γυναικῶν ἐν τῇ περιαγωγῇ τοῦ βρέφους. Εἰς πληθυντικὸν δὲ θεσιμένη ἡ μετοχὴ ἀναφέρεται εἰς πάσας γενικῶς τὰς τοῦ εἶδους τούτου τελετὰς καὶ διαλαμβάνει πάντας τοὺς « περιαγωγεῖς » τῶν βρεφῶν. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ τῆς γυμνότητος ὅρος ἀποτρέπων ἐξ ἐνός ἵνα δεχθῶμεν γυναῖκας τὰς περιαγουσας, κατακυροῖ ἐξ ἄλλου τὴν γνώμην ὅτι ὁ περιαγωγεὺς οὐκ ἦν ἄλλος (οὔτε δούλος, οὔτε τις ξένος) ἢ αὐτὸς ὁ γεννῆτωρ, ὅστις εἰς οὐδένα πάντως πλὴν ἑαυτοῦ θὰ παρεχόμην τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἰδίου τέκνου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐρχόμενος ὁ Reinach εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν δύο τούτων λεπτομερειῶν (τοῦ δρόμου καὶ τῆς γυμνότητος) ἐν τῇ τελετῇ τῶν ἀμ-

(*) Πιθανῶς ἡπατήθη ὁ Saglio ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς προθέσεως ἀμφὶ (τῆς λαξ. ἀμφιδρομίας) ἐκλαθὼν αὐτὴν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀμφοῖν.

δρομίω, ὡς βάσιν εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην τίθησι τὸ ἀρχαιότατον δόγμα, τὸ καὶ μέχρι τῶν χρόνων ἡμῶν διήκον, καθ' ὃ : ἡ κατάστασις καὶ αἱ πράξεις τῶν γυνέων ἐξασκούμεναι μεγίστην καὶ ἰσχυροτάτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς υἱείας, τῆς εὐξίας καὶ τῆς ἄλλης διαπλάσεως τῶν τέκνων αὐτῶν ὅτε ταῦτά εἰσιν ἐτι νεογέννητα. Ἐφ' ὧ καὶ ἐπάγει τὰ ἐπόμενα ὁ πολὺς Reinach ἃ καὶ παραθέτομεν ἀμέσως κατωτέρω ἐν ἐλευθέρᾳ μεταφράσει :

«Τὸ πανάρχαιον τοῦτο δόγμα—γράφει—ἐπέζησε καὶ μέχρι τῶν ἡμετέρων χρόνων, ἀλλ' ἐν τῷ ἡλλοιωμένῳ κατὰ τὰς σημερινὰς συνθήκας τοῦ σκέπτεσθαι χαρακτηρὶ τῶν ὑπὸ τῆς υἱεινῆς ἀναγραφόμενων διατάξεων. Οὕτω καὶ σήμερον ἐτι ἀκούομεν ἐπαναλαμβανόμενον καὶ ἀπὸ στόματος ἐτι λογίων καὶ πεπαιδευμένων ὅτι ἡ γυνὴ ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐγκυμοσύνης αὐτῆς πάντα τρόμον ἢ ἄλλον τινὰ ἰσχυρὸν κλονισμὸν κ.τ.τ. Ἄλλως τε τὸ τεχνητόμενον θὰ φέρῃ τὸν ἀντίκτυπον τῶν ἀνωτέρω αἰτίων ἀποτετυπωμένων ἐπὶ παραδείγματι ἐν ἐουθρᾷ κηλίδι ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ στύγματι καὶ τοῖς τοιοῦτοις. Καὶ βεβαίως ἡ ιδέα αὕτη δὲν εἶνε ἡ κατάλοιπον σωρείας τινὸς προλήψεων καὶ ἀναλόγων δογματῶν ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος εἰς τοὺς χρόνους ἡμῶν παραδοθέντων, πόρρω δὲ κατ' ἀλήθειαν ἀπεχόντων ἀπὸ τῶν θεωρημάτων τῆς φυσιολογικῆς ἐπιστήμης.

Ἀρχαίοθεν λ. χ. ἐπεκράτει παρ' ἐνίοις λαοῖς ἡ ιδέα ὅτι, ὅπως εἰς τὴν σύζυγον ἐπεβάλλετο ἡ ἀποχή κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐγκυμοσύνης αὐτῆς ἀπὸ πράξεων τινων, φυσικωτάτων ἄλλως, ἐκ φόβου μὴ παραβλαφθῇ ἡ τοῦ κυοφορούμενου υἱεία, οὕτω καὶ εἰς τὸν σύζυγον, τὸν καὶ τοκέα τοῦ τελευταίου ἐπεβάλλετο ἡ αὐτὴ αὕτη ἀποχή, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Οὕτω παρὰ τῇ αὐτόχθονι ἐν Μελανησίᾳ φυλῇ τῶν Νιάς ὁ μέλλων πατὴρ (ἥτοι ὁ ἔχων τὴν σύζυγόν κυοφοροῦσαν) ὀφείλει ν' ἀπέχῃ ἀπὸ πάσης μετὰ τῶν ἄλλων Μελανησιωτῶν ἢ τῶν Σινδῶν συνομιλίας, καθ' ὅσον τὸ τέκνον αὐτοῦ γεννώμενον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὁμιλῇ εὐχερῶς τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν. Ὅμοίως ὁ αὐτὸς δὲν ἔπρεπε νὰ σχίξῃ ξύλα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς συζύγου του, διότι τὸ τέκνον του θὰ ἐγεννάτο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λαγώχειλον, ἥτοι μὲ ἐσχισμένον τὸ ἄνω χεῖλος. Ἄλλ' οὔτε τῷ ἐπετρέπετο κατὰ τὴν περίοδον ταύτην νὰ φονεύῃ ὕρuids ἢ χοίρους, διότι ἡ συναίσθησις τῶν εἰς τὰ ζῷα ταῦτα ἐπιφερομένων πληγῶν θὰ μετεδίδετο εἰς τὸ κυοφορούμενον. Ἐὰν τέλος ἐμβλέψῃ ὁ πατὴρ ἐν κατόπτρῳ τὸ τέκνον θὰ γεννηθῇ λοῆς βλέπον, ἐὰν ἐγγίσῃ ὁ πατὴρ πύθικον, τὸ τέκνον θὰ γεννηθῇ μὲ πύθικαιδὴ κεφαλὴν κ.τ.λ..

Ἐν ἄλλῃ τινὶ τῆς Μελανησίας νήσῳ, τῇ Σαᾶ, τόσον πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ τέκνου ὅσον καὶ μετ' αὐτὴν ἐφ' ὠρισμένας ἡμέρας ὑπεχρεοῦτο ὁ πατὴρ ἵν' ἀπέχῃ ἀπὸ βαρέων πόνων, ὅπως μὴ καταπονῆται αὐτὸ τὸ τέκνον.

Εἰς τὰς νήσους τῶν Banks, ἅμα τῇ γεννήσει τοῦ παιδίου, πατὴρ καὶ μήτηρ ἄρχονται μετέχοντες μόνον τῶν

τροφῶν ἐκείνων αἵτινες εἶνε εὐπεπτοὶ καὶ διὰ τὸ νεογέννητον.

Ἐν Νέαις-Ἐβοῦδαῖς ἢ Ἐβρίδαῖς ἐὰν ὁ πατὴρ φάγῃ μύσικους (εἶδος θαλασσίαις κογχύλης) ὑπάρχει κίνδυνος νὰ παρουσιασθῶσιν ἐν τῷ τέκνῳ αὐτοῦ ὑποὺλα ἐλκη.

Ἐν Βρασιλίᾳ, παρὰ τῇ φυλῇ τῶν Βορορό, ὅταν τὸ τέκνον ἀσθενεῖ, ὁ πατὴρ λαμβάνει ἀντ' αὐτοῦ τὸ ὠρισμένον φάρμακον.

Πλείστα ὅσα καὶ ἄλλα παραδείγματα τοῦ εἶδους τούτου ἠδύνατό τις νὰ ἀναφέρῃ ἀποδεικτικὰ τῆς στενωτάτης σχέσεως καὶ τῆς ἀμέσου ἐπιρροῆς τῆς νοουμένης μεταξὺ τῶν μελῶν ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γένους (clan).

Ὅταν δὲ ἡ Mme Sévigné ἔγραφε πρὸς τὴν θυγατέρα της : j'ai mal à votre tête—ποινῶ ἰγὴν κεφαλὴν σου, ἐδίδε ποιὸν τινα τύπον τόσου γραμματολογικῶν ὅσον καὶ θελκτικῶν εἰς αἴσθημα ὅπερ ἀληθὲς μὲν ὑπάρχει ὡς αἴσθημα, ἀλλ' ὅπερ εἰς τὰ ὅμματα τῶν ἀρχαιοτέρων ἦτο αὕτη ἡ ἐκφανσις τῆς ἀληθείας.

Καὶ δὲν θὰ ἦτο βεβαίως ἄσχετος πρὸς τὰ προτεθέντα παραδείγματα ἡ ἐνταῦθα μυρία καὶ τῶν τούτῳ παραδόξων ὅσον καὶ ἐπιστημονικῶς σήμερον ἀποδοδεγμένων φαινομένων τῆς τηλεπαθείας, ἅτινα διατρανοῦσι τὴν καὶ εἰς μεγάλας ἐτι ἀποστάσεις διατηρουμένην στενὴν σχέσιν καὶ ἀλληλεπήρειαν μεταξὺ δύο μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ὡς μεταξὺ δύο κλώνων ἀποκεχωρισμένων ἀλλ' ἀρχικῶς ἀνηκόντων εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν κορμῖον.

Ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς τὰ προαναγραφέντα ἐθίμα ἐκδοχῇ ἐκληπτέον πάντως καὶ ἑτερόν τι ἐθίμον, couvade γαλλιστὶ κληθὲν ὅπερ ἀπὸ ἀρχαιοτέρων χρόνων μέχρι τῶν ἡμετέρων διεσώθη παρὰ πολλαῖς χώραις ἰδίᾳ δὲ τῇ Ἀμερικῇ, καὶ καθ' ὃ ὁ ἀνὴρ μετὰ τὸν τοκετὸν τῆς συζύγου ὑποβάλλεται εἰς τελείαν ἀνάπαυσιν ἐφ' ὠρισμένον ἡμερῶν διάστημα. Καὶ παρεδέχθησαν μὲν τινες ὅτι διὰ τῆς ἀναπαύσεως ταύτης ἐπιδιώκεται ἡ πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ κόσμου βεβαιώσις τῆς πατρότητος τοῦ γεννήτορος, ἀλλ' ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἀποδεικνύεται βεβαιασμένη καὶ ὅλως ἐξωτερικὴ καὶ ἐπουσιώδης ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ οὐσιώδη ιδέαν ἥτις ὑπάρχει ἐν τῷ ἐθίμῳ τούτῳ καὶ ἥτις εἶνε ἡ ἐξῆς, ἐπικυρωμένη ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τῆς ἐννοίας τῶν μέχρι τοῦδε μνημονευθέντων ἐθίμων : ὅπως τ.ἐ. ἡ μήτηρ τοῦ νεογεννηθέντος τέκνου ὑπεβάλλετο εἰς ἀναγκαστικὴν ἀδράνειαν ὡς ἐκ τῆς ἐαυτῆς καταστάσεως, οὕτω καὶ ὁ πατὴρ εἴτε πολεμιστὴς ἦν εἴτε θηρευτὴς, ὡφείλε πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἰδίου τέκνου νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ πάσης ὀρμητικῆς καὶ σφοδρᾶς κινήσεως καὶ ἀπὸ πάσης κοπιώδους ἐνασχολήσεως, διότι ἡ ἐκ τούτου κόπῳσις θὰ μετεδίδετο καὶ εἰς τὸ τέκνον κατὰ τὸν νόμον τῆς συμπαθείας. Ἰδοὺ διατὶ καὶ ὁ πατὴρ ὁμοῦ σὺν τῇ μητρὶ ἀνεπαύετο, μάλιστα δὲ (πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἐνδεχομένου) κατεκλίνετο καὶ αὐτός, ἐν γένει δ' ὡς ἄλλη τις λεχὼ διητᾶτο.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν couvade λεγομένην, ἥτοι τὴν ἐφ' ὠρισμένον διάστημα ἀποχὴν ἀμφοτέρων τῶν

γεννητόρων από παντός έργου και την παντελή αὐτῶν ἀνάπαυσιν.

Ἄλλ' ὑπὸ τὴν αὐτὴν ταύτην ἔννοιαν ὑπάγει ὁ Reinach καὶ τὴν ὡσαύτως παρὰ τισι λαοῖς διασωζομένην μέχρι σήμερον συνήθειαν ἵνα, ὁ ἕτερος τῶν γεννητόρων ὑποβάλληται ἅμα τῇ γεννήσει τοῦ παιδίου εἰς ὥρισμένον τι εἶδος ἔργων ἢ ἀσκήσεων, αἵτινες διὰ τοῦ νόμου τῆς συμπαθείας ἦσαν συντελεστικά εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ τέκνου καὶ τὴν ἐκ προτέρων ἐξοικύωσιν αὐτοῦ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ γεννήτορος ἐκτελούμενα ἔργα καὶ ἀσκήσεις.

Ἄλλαις λέξεσι:

Τὸ νεογέννητον ἑδεῖτο ἀναπαύσεως καὶ περιποιήσεων, καὶ χάριν τούτου ὤφειλον ν' ἀναπαύωνται καὶ περιποιῶνται οἱ γεννήτορες. Ἀλλὰ τὸ νεογέννητον ἔπρεπε καὶ ν' ἀναδειχθῇ συγχρόνως ἐν καιρῷ ἐνεργὸν τῆς κοινωνίας μέλος, ἀνθεκτικὸν καὶ ὠφέλιμον. Ἄρα ὤφειλον οἱ γονεῖς νὰ μεριμνήσωσι καὶ περὶ τούτου καὶ αὐτοὶ ἀντ' ἐκείνου εἰς σκληραγωγίας καὶ ἄλλας ἀσκήσεις νὰ ὑποβάλλωνται. Εἰς τὸν σκοπὸν δὲ τούτου ὑπακτέον καὶ τὸ ἐν τοῖς Κελήβοις νήσοις ἐπικρατοῦν ἔθιμον ἐπὶ παραδείγματι τοῦ νὰ μαστιγῶται ὁ πατὴρ τοῦ νεογεννηθέντος παιδίου καὶ μετὰ τὴν σκληραγωγικὴν ταύτην δοκιμασίαν νὰ ρίπῃ ὁ αὐτὸς πατὴρ τρία βέλη εἰς τὸν ἀέρα ὑπεράνω τοῦ καταλύματος ἐν ᾧ ἐγεννήθη τὸ παιδίον κράζων: «Εἶθε ὁ υἱός μου ν' ἀναδειχθῇ ἀνδρεῖος πολεμιστής!»

Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἡμετέρους χρόνους ἀπαντῶσιν ἐνιαχοῦ ἔθιμα παρεμφεροῦς πρὸς τ' ἀνωτέρω φύσεως καὶ σκοποῦ, ἐξ ὧν τινὰ, ὅσα καὶ ὁ Reinach, ἐκ τῶν ἐν τισι μέρεσι τῆς Εὐρώπης κρατούντων ἀναφέρονται ἐνταῦθα:

Ἐν τῇ Πρωστικῇ Ἀλιμάρκῃ λ. χ. κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Temme, ἡ μήτηρ ἀναγινώσκει μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας τὴν Ἱερὰν βίβλον καὶ διαφόρους ὕμνους θρησκευτικῆς διαρκούσης τῆς βαπτίσεως τοῦ τέκνου τῆς, ἰσχυρίζομένη ὅτι τοιουτοτρόπως καθιστᾷ καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἡλικίας αὐτοῦ εὐθετον εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς θρησκείας. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ βαπτίσματος ἡ μήτηρ φυλοτιμεῖται νὰ μετὰσχῃ ἐξ ὅλων γενικῶς τῶν εἰς βρῶσιν καὶ εὐωχίαν παρατιθεμένων ἔχουσα τὴν ἐκ προλήψεως πεποιθήσιν ὅτι τοιουτοτρόπως τρέφεται, παχύνεται καὶ εὐεκεῖ αὐτὸ τὸ νεοφώτιστον τέκνον τῆς.

Ἐν Θουρίκῃ καὶ ἐν Ἐρξγεβίργῃ τῆς Γερμανίας ὑφίσταται ἡ αὐτὴ πρόληψις, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐκεῖ οὐχὶ ἡ μήτηρ, ἀλλ' ὁ ἢ ἡ ἀναδόχος μετέχει ὅλων τῶν ἐδεσμάτων. Ὁ δὲ μνημονεύων τῶν ἐθίμων τούτων Grimm προσθέτει καὶ τὴν ἀξιοσημείωτον ταύτην λεπτομέρειαν ὅτι «ὁ ἀναδόχος ἐξερχόμενος ἐκ τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος, ὀφείλει νὰ ἔχῃ ταχύτερον τῶν ἄλλων καὶ μάλλον ἐνσπουδὸν τὸ βῆμα, (σχεδὸν δηλαδὴ δρομαῖον), διότι (ὡς πιστεύεται κοινῶς ἐνθα ἐπικρατεῖ τὸ ἔθιμον τούτο) τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἀναδεκτὴς ἢ ἡ ἀναδε-

κτὴ αὐτοῦ θὰ ἀποκτήσῃ ταχύτερον τὴν ἔξιν τοῦ τρέχειν.

Αὐτοῦ τούτου τοῦ τελευταίου ἐπιλαμβάνεται ἀκριβῶς ὁ Reinach πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ἀρχαίου ἔθους τῆς περὶ τὴν ἐστίαν δρομαίας περιαγωγῆς τοῦ νεογεννήτου ἐν τῇ ἀμφιδρομίᾳ εἰς ἣν καὶ ἐπανερχόμεθα.

Ἀνέκαθεν καὶ πάντοτε καὶ παρὰ πᾶσι μεγίστη ἐξ ὅλων τῶν σωματικῶν ἐλλείψεων ἐνὸς παιδίου θεωρεῖται ἡ περὶ τὴν κανονικὴν καὶ φυσικὴν χρῆσιν τῶν κάτω ἁκρῶν αὐτοῦ, ἥτοι ἡ περὶ τὸ ὀρθοποδεῖν ἐλλειψις. «Ὅσον δ' ἡ ἐλλειψις αὕτη ἦτο ἀλγεῖν τῷ γονεῦσι καὶ τοῖς λοιποῖς οἰκείοις, ἄλλο τόσον ἀφορμὴ χαρᾶς καὶ δοξολογίας πρὸς τὸ θεῖον ἦτο καὶ εἶνε ἢ ὡς οἶόν τε ταχύτερα ἐκάνωσις τοῦ παιδίου εἰς τὸ εὐχερῶς βυθίζεσθαι καὶ δὴ τὸ τρέχειν, ὅπερ εὐδην τεκμήριον τῆς ὑγείας αὐτοῦ καὶ σωματικῆς εὐεξίας.

Οὕτω ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι ὡς τι θαυμάσιον παραδειγμα καὶ τρανὸν δαῖγμα τῆς ἰδιαίτης τοῦ θεοῦ Ἀσκληπιοῦ εὐνοίας ἀναφέρεται τὸ συμβᾶν εἰς τὸ τέκνον τῆς Κλειῦς, ὅπερ ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον περιεπάτησε: Ἡ ἀνάμνησις τοῦ θαυμασίου τούτου συμβάντος, διασωθεῖσα ἐν τῇ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀνακαλυφθέντι πρώτῃ ἀρχαίᾳ τῶν «θαυμασίων ἱστέων», διαλαμβάνει ὅτι: «Ἡ Κλειώ, ἀφοῦ διετέλει ἐπὶ πέντε ὅλα ἔτη ἐγκυμονοῦσα προσήλθεν ἰκέτρια τῷ θεῷ, καὶ ἐν τῇ ἱκεσίᾳ ἀπεκοιμήθη. Ἀμ' ὡς δ' ἐξεγερθεῖσα, ἐξῆλθε τοῦ ἱεροῦ χώρου, ἀπέτεκε παῖδα εὐτραφέστατον καὶ εὐρωστότατον ὅστις, καίπερ νεογέννητος, ἐνίψατο ὁμοῦ μετὰ τῆς μητρὸς τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐν τῇ κρήνῃ καὶ εἴτα ἐκκλούθησε τὴν μετὰ τῆς μητρὸς πορείαν τοῦ. (*) (**)

Καὶ εὐκαιρὸν ἦδη νομίζομεν ἵνα κατακλείσωμεν ἐνταῦθα μετὰ τοῦ Reinach τὴν ἐπεξηγηματικὴν τοῦ ὅρου τῆς «δρομαίας περιαγωγῆς περὶ τὴν ἐστίαν τοῦ βρέφους ἐν τῇ ἀμφιδρομίᾳ» πραγματείαν ταύτην, διατυπώντες ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὀλίγοις τὴν ὀρθὴν καὶ μόνην πιθανὴν γνώμην τοῦ προμνησθέντος γὰλλου συγγραφέως περὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἐθίμου:

«Σκοπὸς τῆς δρομαίας περιαγωγῆς τοῦ βρέφους περὶ τὴν ἐστίαν ἐν τῇ ἀμφιδρομίᾳ (λέγει ὁ Reinach) ἦτο

(*) Πρόδηλον οἴκοθεν ὅτι ὁ παῖς τῆς Κλειῦς γεννηθεὶς ἦν ἡλικίας ἐτῶν 5, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον χρονικὸν διάστημα ἐκυφορεῖτο.

(**) Πρὸς τὴν παράδοσιν ταύτην τὴν ἀρχαίαν περὶ Κλειῦς δυνάμεθα ν' ἀντιπαραβάσωμεν τὰ ἐν τοῖς κοινοῖς μύθοις ἢ παραμυθίοις μυθολογούμενα γενικῶς σχεδὸν καὶ μέχρι καταχρήσεως περὶ παιδῶν προφύως περιπατησάντων καὶ δὴ καὶ μεγάλα κατορθωσάντων ἔργα, ἅμα αὐτῇ μάλιστα τῇ γεννήσει τῶν, οἵτινες φέρονται ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα δρόακοι, ἐπωνυμία τὴν ὁποίαν μέχρι σήμερον ἀσμενίζονται νὰ μεταχειρίζονται αἱ παρ' ἡμῖν μητέρες ἐπὶ τῶν ἐτι ἀβαπτίστων τέκνων τῶν.

πάντως ἡ διὰ τοῦ νόμου τῆς συμπαθείας ἐπιδρασις ἐπὶ τῶν μυῶνων τοῦ νεογενήτου καὶ ἡ ἰκάνωσις αὐτοῦ περὶ τὸν δρόμον». Ἐν τῇ ἐννοίᾳ δὲ ταύτῃ θυμασίως προσεγγίζει πρὸς τὸ ὑπὸ κρίσιν ἀρχ. ἔθιμον τὸ καὶ σήμερον ἐτι ἐπικρατοῦν, ὡς ἀναφέρει ὁ Grimm (ἐν τῇ Γερμ. αὐτοῦ Μυθολογία, ἐκδ. Meyer τομ. 3, σελ. 489) παρὰ τοῖς Ἑσθωνίοις τῆς Εὐρώπ. Ρωσσίας ἔθος ἵνα, διαρκούσης τῆς τελετῆς τοῦ βαπτίσματος τέκνου τινός, ὁ πατὴρ τούτου περιτρέχῃ τὸν ναῖν ὅπως οὕτω (ὡς ὑποτίθεται) καὶ τὸ βαπτιζόμενον τέκνον ταχέως ἐθισθῇ εἰς τὸ τρέχειν. Καὶ ἐπιλέγει μετὰ τὴν μνείαν τοῦ ἐθίμου τούτου ὁ Reinach : « Πᾶς τις τώρα δύναται νὰ μεταλλάξῃ τὴν οἰκιακὴν ἐστίαν τοῦ παρ' ἀρχαίοις ἔθους τῆς ἀμφιδρομίας πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ ἐθίμου τῶν Ἑσθωνίων περὶ ὃ περιτρέχει ὁ πατὴρ τοῦ βαπτιζομένου παιδίου καὶ ἡ εὐρεθὴ πρὸ καταπληκτικωτάτης ὄντως σχέσεως καὶ συγγενείας, θυμασίως διατηρηθείσης διὰ τῆς παρόδου τῶν αἰώνων μεταξὺ τῶν δύο ἐθίμων. »

« Καὶ ἐν τῷ μὲν καὶ ἐν τῷ δὲ (συμπεραίνει τέλος) ἀπαντᾷ ἡ διατύπωσις πρῶτον τῆς μνήσεως ἢ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν λατρείαν τῶν πατέρων καὶ ἡ ἐπὶ ταύτῃ παρουσίασις τοῦ βρέφους εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ ἢ τῶν θεῶν. Ἐπὶ δὲ τούτοις τόσῳ ἐκεῖ ὅσῳ καὶ ἐνταῦθα ὡς κυρία καὶ οὐσιώδης τοῦ ἐθίμου διατύπωσις φέρεται ἡ δραμαία περίοδος περὶ τὴν ἐστίαν μὲν ἐκεῖ, περὶ τὸ θυσιαστήριον δ' ἐνταῦθα. διατύπωσις σκοποῦσα πάντως τὴν προεξασφαλίσιν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὸ γεγεννημένον τῆς εὐκταίας σωματικῆς δυνάμεως καὶ εὐκινήσιας. Αὐτὸ δὲ τοῦτο δίδει καὶ τὸν λόγον δι' ὃν, ἀνὴρ (οὐδαμῶς δὲ γυνή, μάλιστα δὲ κατὰ π. πιθανότητα ὁ πατήρ), περιτρέχων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀμφιδρομία περὶ τὴν ἐστίαν, περιφέρει τὸ ἴδιον τέκνον, καὶ αὐτὸς δὴ γυμνός, ὅτι διὰ τῆς φυσικῆς ταύτης περιβολῆς εὐχερέστερον μετεδίδετο (κατὰ τὸν νόμον τῆς συμπαθείας) εἰς τὸ τέκνον ἢ πρὸς τὸ ὀρθοποδεῖν καὶ τρέχειν δύναμις. »

Ἄρχιμ. ΓΕΝΝ. ΓΙΑΝΝΑΓΚΑΣ

Ἐφημέριος τῆς ἐν Χαρτοῦμ
Ἑλλήν. Κοινότητος

Ο GERHART HAUPTMANN ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ

“Η ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ ΚΑΜΠΑΝΑ”

ΑΙ πρὸ δέκα καὶ πλέον ἐτῶν πεισματώδεις συζητήσεις τῶν κριτικῶν περὶ τῆς ἀξίας τῶν κοινωνικῶν ἔργων τοῦ Gerhart Hauptmann εἶχον καταλήξῃ εἰς τὸ νὰ ἀνακηρύξουν τὸν συγγραφεὰ « τῆς Βουλιαγμένης Καμπάνας » ὡς τὸν μεγαλύτερον ποιητὴν τῆς νεωτέρας Γερμανικῆς φιλολογίας. Ὅτι δὲ ὁ δαιμόνιος οὗτος νοῦς κατέχει τὰ σκήπτρα τῆς δραματικῆς ποιήσεως εἰς τὴν σημερινὴν Γερμανίαν οὐδεὶς οὔτε εἰς τὴν πατρίδα του οὔτε ἐκτὸς αὐτῆς τὸ ἀμφισβητεῖ.

Μόλις 27 ἐτῶν τῷ 1889 ἐν νεαρᾷ ἀκόμῃ ἡλικίᾳ ὁ Hauptmann ἐξέδωκε τὸ πρῶτόν του κοινωνικὸν δράμα : « Πρὸ τῆς αὐγῆς », ἔργον μὲ τάσεις καθαρῶς σοσιαλιστικὰς, ὅποια ἦσαν καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς μόλις τότε ἀναπτυχθείσης σχολῆς, ἔργον μεγάλου ἐνδιαφέροντος ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως καθότι ἐπὶ δύο ἰδίως θεμάτων ἐστηρίζετο· ἐπὶ τῆς ἀντιθέσεως τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς κληρονομικότητος ἀφ' ἑτέρου.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων μηνῶν εἶδε τὸ φῶς « ἡ ἑρρτὴ τῆς Εἰρήνης » νέον δράμα οἰκογενειακόν, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ αὐτὰ ζητήματα τῆς κληρονομικότητος παρουσιάζονται· τὸ ἔργον τοῦτο ὡς καὶ τὸ προηγούμενον ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸ θέατρον τὸ ὀνομαζόμενον λίαν ἐπιτυχῶς, « Ἐλευθέρα σκηνή ». Ἐκεῖνο ὅμως ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Hauptmann, τὸ ὁποῖον φρενητιωδῶς ὑπεδέχθη τὸ Γερμανικὸν κοινὸν εἶναι τὸ ἀμέσως τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκδοθέν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1891, « αἱ Μονάζουσαι Ψυχαὶ » (Einsame Menschen). τὴν ζωὴν τοῦ δράματος τούτου ἀποτελεῖ ἓνα αἰώνιον θέμα τῆς ζωῆς μας, ἡ διαφορὰ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως ἐν τῷ γάμῳ· ἔδω ὁ ἥρως τοῦ δράματος εἶναι ἓνας νευρικός μὲν — μὰ τρομερὰ νευρικός — ἀλλ' εὐφυῆς σοφός, ἀνδρῶπος μεγάλης θελήσεως, ὁ ὁποῖος δὲν εὐρίσκει πλήρη τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν πρὸ ὀλίγου χρόνου γενόμενον γάμον του μετὰ μιᾶς συμπαθοῦς, καλῆς καὶ ἀφωσιωμένης εἰς αὐτὸν γερμανίδος οἰκοκυρᾶς, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν δροσὴ τῶν εἰκοσι χρόνων καὶ μίαν ἀγαθὴν καρδίαν. Πλησίον ὅμως αὐτῆς ὑπάρχει ἓνα ἄλλο ὄν, ὅχι τοῦ « παλαιοῦ » κόσμου ἀλλὰ τοῦ « νέου », μία φοιτήτρια τῆς Ζυρίχης, πολὺ πεπαιδευμένη, μὲ ἰδέας modernes à outrance τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ ὁ σοφὸς νευρικός μας· μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὄντων ἐσφηνωμένος ὁ Johannes Bockerat — διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνομά του — ἀδυνατῶν νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν μονότονον βίον καὶ τρελλὸς εἰς τὸ τέλος ἀπὸ τὴν ἀνυπόφορον ταῖτην κατάστασιν τελειώνει τὴν ζωὴν του εἰς μίαν παρακεκλιμένην λίμνην.

Τὰ ἔργα τὰ ἐπακολούθησαντα τὰς « Μοναζούσας Ψυχὰς » εἶναι δύο κωμωδίαι : « Ὁ Συνάδελφος Cram-